

Allvarlig kritik mot lagmannen vid Kalmar tingsrätt för att han har hjälpt en part att skriva en inläga till hovrätten

Beslutet i korthet: I ett ärende om kontaktförbud har tingsrättens beslut överklagats till hovrätten. Lagmannen vid tingsrätten har hjälpt en av parterna att skriva en inläga till hovrätten. Lagmannen har därmed handlat i strid med regeringsformens regel om saklighet och opartiskhet. Han får allvarlig kritik.

Initiativet

Kalmar tingsrätt (rådmannen AA och tre nämndemän) beslutade den 7 november 2013 att meddela BB förbud att under viss tid besöka eller på annat sätt ta kontakt med eller följa efter CC. BB överklagade tingsrättens beslut till Göta hovrätt. I ett klagomålsärende hos JO (dnr 6479-2013) rekvirerade JO handlingar från Göta hovrätt. Bland de handlingar som kom in från hovrätten fanns e-postväxling den 21 november 2013 mellan CC och lagmannen DD vid Kalmar tingsrätt.

Den 21 november 2013 kl. 3.33 skickades ett e-postmeddelande från CC till DD med följande lydelse.

Du skrev att man inte kan åberopa tre kartonger, hur skulle jag ha gjort då, enligt dig, för att åberopa dessa, för du har ju ändå sagt att jag ”åberopade ju inte materialet”, hur skulle jag då ha gjort det enligt dig för att detta hade tagits in i ärendet? När jag lämnade dem personligen första gången var jag hos er, då gick det tydligen bra att åberopa, men inte nu? Vad är skillnaden? Kan du förklara så en dum djävel som jag som inte är juridiskt skolad förstår? Jag håller med om att du är artig men din personal är ju under all kritik tyvärr.

Samma dag kl. 7.23 skickade DD ett svar på e-postmeddelandet med följande lydelse.

Man skulle kunna skriva ung så här:

Som grund för min ansökan om kontaktförbud har jag åberopat att BB kontinuerligt dag efter dag, vecka efter vecka år ut och år in har gjort sig skyldig till brott mot mig i form av förolämpning, förtal, grovt förtal och ofredande bestående i att han skrivit bl.a. på mitt eget forum om hur ful jag är, hur ful min kropp och mina kroppsdelar är i mycket kränkande och kvinnoförnedrande ordalag, att han har utpekad mig som brottslig eller klandervärd genom att skriva att jag är prostituerad eller att jag begår brott mot andra människor, att dessa skrivningar förekommer i en sådan omfattning att det är mycket trakasserande samt att jag inte på något sätt provocerat honom att

skriva dessa kränkningar. Att BB inte är dömd för brott mot mig saknar betydelse i sammanhanget eftersom jag förgäves anmält BB för brott men då polis och åklagare vägrat att föra talan om detta och då jag själv saknar ekonomisk förmåga att driva enskilt åtal. Jag åberopar som bevisning alla de skärmdumpar som jag gett in i detta ärende samt i ärende Å? (Jag har inte nummer nu) till styrkande av alla de brott som BB begått mot mig, att detta har pågått under flera år samt att omfattningen är så stor att skrivierna är sådana trakasserier som ingen människa ska behöva tåla. Det är nödvändigt med ett kontaktförbud för att förmå BB att upphöra med sina trakasserier och brott mot mig.

Samma dag kl. 13.15 vidarebefordrade CC sitt eget meddelande och DD:s svar till Göta hovrätt tillsammans med ett meddelande av följande lydelse.

DD:s förklaring stämmer mycket bra på mig, så bra att jag skulle kunna ha skrivit den själv. Jag åberopar DD:s skrivelse i mitt ärende för det som BB utsätter mig för.

Den 21 november 2013 kl. 7.42 skickades ett e-postmeddelande från DD till CC med följande lydelse.

Man skulle kunna tillägga – när man talar om förtälet – att förtälet är grovt eftersom det är framfört på nätet där det når miljontals människor.

Samma dag kl. 13.17 vidarebefordrade CC detta meddelande till Göta hovrätt tillsammans med ett meddelande av följande lydelse.

Ja, det BB har skrivit om mig på Flashback har lästs av drygt en halv miljon människor... Jag åberopar även detta.

Med anledning av innehållet i meddelandena beslutade jag den 6 december 2013 att i ett särskilt ärende ta upp till granskning hur dessa e-postmeddelanden förhåller sig till reglerna i 1 kap. 9 § regeringsformen, RF.

Tingsrätten uppmanades därefter att yttra sig över den nämnda frågan och redovisa sin bedömning av det som kommit fram.

Tingsrättens yttrande

Tingsrätten (DD) lämnade följande svar.

Eftersom den fråga som väckts ligger mig mycket varmt om hjärtat vill jag lägga fram bakgrunden enligt följande.

När jag var tingsnotarie trädde lagen (1974:8) om rättegången i tvistemål om mindre värden i kraft. Lagen byggde på att rätten i enlighet med 6 § i lagen skulle vägleda parterna vid talans utförande samt tillse att tvistefrågorna blev klarlagda och målet utrett efter vad dess beskaffenhet krävde. I förarbetena uttrycktes bl.a. följande.

Vad beträffar rättens materiella processledning i övrigt har inte från något håll bestritts att det kan vara förenat med betydande svårigheter för parterna i ett dispositivt tvistemål att förstå vilka omständigheter som är av avgörande betydelse i målet och därmed också att lägga fram dem för domstolen. Det kan alltså inträffa att part underlåter att åberopa omständighet som är till hans förmån. På motsvarande sätt kan parterna ha svårt att bedöma vad som behöver bevisas och vilka krav som gäller i fråga om bevisning. Som framgår av det föregående är rättens möjligheter enligt RB:s regelsystem [*rättegångsbalken*, JO:s anmärkning] att bistå parterna i dessa avseenden mycket begränsade. Uppenbarligen föreligger på grund

härav, i synnerhet när part inte har biträdes hjälp, vissa risker för oriktiga domstolsavgöranden. Denna ordning ansågs under förarbetena nödvändig för att rätten inte ens skulle få sken av att ta parti för den ena parten.

När nu ett förfarande föreslås som bygger på att part i regel inte skall ha biträdes hjälp i rättegången är det som jag har framhållit tidigare nödvändigt att rätten får en mer aktiv roll än som följer av RB. Rätten måste i högre grad än f. n. kunna bistå parterna så att underlag i görligaste mån skapas för ett riktigt avgörande i det enskilda fallet. Det är alltså nödvändigt att nuvarande regler ändras.

Det förenklade förfarandet måste alltså kunna innefatta en i viss mån utredande verksamhet från domstolens sida. Som framhålls i PM bör domaren kunna gå längre än till att försöka avhjälpa ofullständighet eller otydlighet. Genom frågor till parterna bör han kunna efterforska om det finns någon omständighet som inte har berörts i målet. Skulle så vara fallet bör han direkt påpeka detta för parten. En sådan efterforskning måste dock ske med försiktighet så att den inte leder till att förfarandet blir tungrovt och vidlyftigt. Beträffande bevisningen bör domaren kunna framhålla för part att viss omständighet måste bevisas eller, i uppenbara fall, att den åberopade bevisningen förefaller vara otillräcklig. Han bör vidare kunna fråga parterna om det finns någon som kan uttala sig om ett tvistigt och för målets utgång relevant sakförhållande. Framkommer det då – eller i övrigt under handläggningen – att någon lämpligen bör höras som vittne, bör domaren vara oförhindrad att påpeka detta för parterna.

Propositionen utgick från att en eller flera tjänstemän vid domstolen fick rollen att biträda båda parter i det förenklade förfarandet med hjälp att finna rätt grunder och att utforma sin talan på ett adekvat sätt. Jag fick – när jag hade fått tillräcklig erfarenhet som tingsnotarie – uppgiften att biträda parter på det sätt som förutsattes i lagens förarbeten. Eftersom fiskaler inte fick handlägga den här typen av mål fick jag också senare som tingsfiskal uppgiften att biträda parterna i dessa mål.

Denna uppgift passade mig mycket väl och låg helt i linje med mina värderingar att parterna borde få hjälp att finna sina juridiska ståndpunkter och att klä sin talan i juridisk språkdräkt. Det innebar att man som tjänsteman vid domstolen var skyldig att efter sin bästa förmåga hjälpa parterna att utforma sin talan och att finna de juridiska grunder, som kunde ha bäst möjlighet att vinna framgång. I praktiken innebar det att man den ena veckan hjälpte en part att utforma sin stämningsansökan och att man i nästa vecka hjälpte svaranden i samma mål att utforma sina grunder för bestridandet.

Detta kom att prägla min inställning till de människor som en domstol har att betjäna i sin verksamhet. Jag fick en möjlighet att – som jag själv brukar uttrycka det – ställa min kunskap till allmänhetens förfogande. Det behöver knappast poängteras att det är självklart att båda parter i ett förfarande får sitt behov av hjälp tillgodosett. Denna syn har blivit min ledstjärna och som jag också som chef har försökt att i mån av förmåga föra över till mina medarbetare.

Rättsutvecklingen innebar att reglerna i den s.k. småmålslagen sedermera inarbetades i rättegångsbalken och att jag som domare kom att handlägga dessa s.k. FT-mål. Jag måste erkänna att jag alltid funnit en njutning i att biträda båda parter i målet med råd för att deras resp. talan skulle bli så gott utformad som möjligt. Jag har aldrig tidigare fått någon kritik för att jag skulle ha hjälpt den ena parten för mycket eller att jag skulle framstått som partisk. Jag har dock alltid strävat efter att hjälpa till att utforma resp. parts talan i målet efter min allra bästa förmåga. Jag har själv aldrig upplevt att det har inneburit något problem för mig när jag senare dömt i målet efter hörande av parter och vittnen att behålla opartiskheten vid prövningen av målet.

I ett domstolsärende har domstolen enligt 12 § lagen (1996:242) om domstols- ärenden en skyldighet att genom frågor och påpekanden försöka avhjälpa

otydligheter och ofullständigheter i parternas framställningar. Detta innebär att domstolen ska se till att parternas grunder för ansökan eller yrkande blir adekvata och att parterna får hjälp att anpassa sin talan efter de rättsregler som styr den situation som ska prövas i ärendet. I praktiken har parterna sällan några ombud i den här typen av ärenden. Det innebär att domstolen även i dessa fall har en skyldighet att hjälpa parterna på ömse sidor att utforma sin talan.

I det konkreta fallet kan jag säga att jag under en följd av år har mailväxlat med båda parter i kontaktförbudsärendet. Oftast kommer flera mail per dygn. Jag har på olika sätt försökt att besvara de frågor som uppkommit. Jag ålägger mig själv att svara på alla de frågor som ställs av enskilda. Jag gör då så gott jag kan för att förklara och hjälpa parterna att få svar på dessa frågor.

Jag har inte deltagit i handläggningen av något av de ärenden mellan parterna som hittills varit föremål för prövning. På det sättet skulle man kunna säga att jag i ett fall som detta motsvarat den tjänsteman som inledningsvis skulle ha till uppgift att bistå parterna i målen om mindre värden och som sedan inte deltog i handläggningen av målet.

Det mail som bifogats begäran om yttrande faller väl in i den bild av service och hjälp som jag under min domargärning sett det som min uppgift att ge till parter i FT-mål och domstolsärenden, särskilt där parten inte har något ombud. Det är självklart viktigt att båda parter i förfarandet ges samma möjlighet och det bör påpekas att BB fått samma hjälp i detta fall som CC. Det vore mig fullständigt främmande att hjälpa den ena parten men inte den andra.

I regeringsformen 1 kap 9 § stadgas att domstolar samt förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör uppgifter inom den offentliga förvaltningen i sin verksamhet skall beakta allas likhet inför lagen samt iakttä saklighet och opartiskhet.

Mot den angivna bakgrunden är jag i min trygga förvissning om att min hjälp till CC som den uttryckts i det bifogade mailet inte kan anses strida mot regeln om saklighet och opartiskhet.

Rättslig reglering

I 1 kap. 9 § RF föreskrivs att domstolar i sin verksamhet ska beakta allas likhet inför lagen samt iakttä saklighet och opartiskhet.

Den numera upphävda s.k. småmålslagen, alltså lagen (1974:8) om rättegången i tvistemål om mindre värden, innehöll regler om rättegången i vissa dispositiva tvistemål. För mål enligt småmålslagen fanns det särskilda bestämmelser om domstolens serviceskyldighet på processens inledande stadium. Tingsrätten skulle sålunda enligt 1 § kungörelsen (1974:465) om tillämpning av lagen (1974:8) om rättegången i tvistemål om mindre värden – när det behövdes – gå allmänheten till handa med lämpliga anvisningar om vad de rättssökande hade att iakttä för att ta till vara sin rätt. Domstolen skulle vid behov även lämna upplysningar om hur en ansökan om stämning eller ett yttrande över en sådan ansökan borde avfattas och om förfarandet i övrigt i rättegången.

Av förarbetena till det lagstiftningsärende genom vilket småmålslagen arbetades in i rättegångsbalken framgår att lagstiftarens avsikt var att domstolen i princip inte bör tillhandahålla service som innebär att rätten talar om hur parten ska lägga upp sin talan. Enligt departementschefen borde principen vara att domstolens förprocessuella serviceskyldighet i tvåpartsmål inskränker sig till att ge upplysningar av mer formell art, t.ex. att ge anvisningar för att fylla i formulär till

stämningsansökan och lämna allmänna upplysningar om förfarandet vid domstolen (prop. 1986/87:89 s. 117).

Någon motsvarighet till 1 § kungörelsen om tillämpning av småmålslagen finns inte sedan småmålslagen upphävts. I 13 § förordningen (2003:234) om tiden för tillhandahållande av domar och beslut, m.m. föreskrivs emellertid numera att domstolar även i den del av sin verksamhet som inte omfattas av förvaltningslagen ska lämna upplysningar till enskilda i frågor som rör den verksamheten.

Enligt 1 § lagen (1988:688) om kontaktförbud får förbud meddelas för en person att besöka eller på annat sätt ta kontakt med en annan person eller att följa efter denna person. Ett sådant förbud får meddelas om det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att den mot vilken förbudet avses gälla kommer att begå brott mot, förfölja eller på annat sätt allvarligt trakassera den som förbudet avses skydda. Det är allmän åklagare som är första instans i frågor om kontaktförbud. Åklagarens beslut kan prövas av tingsrätten om den som har ålagts kontaktförbud eller den som förbudet avses skydda begär det. Förfarandet i tingsrätten regleras av lagen (1996:242) om domstolsärenden (ärendelagen). Enligt 12 § ärendelagen ska domstolen se till att ärendet blir så utrett som dess beskaffenhet kräver och att inget onödigt dras in i ärendet. Genom frågor och påpekanden ska domstolen försöka avhjälpa otydligheter och ofullständigheter i parternas framställningar. Tingsrätten avgör ärendet genom ett beslut som får överklagas till hovrätten.

Bedömning

Opartiska och oberoende domstolar och domare är en hörnsten i en rättsstat. Det är av grundläggande betydelse att medborgarna har förtroende för att domstolarna är opartiska. Vikten av opartiskhet understryks i flera internationella dokument, t.ex. Europakonventionen. Att en domstol är opartisk kan beskrivas som att det inom domstolen inte finns någon vilja eller benägenhet att gynna en part framför en annan (se Danelius, Mänskliga rättigheter i europeisk praxis, 4 uppl. 2012, s. 200).

I Sverige har ett krav på saklighet och opartiskhet skrivits in i grundlagen, 1 kap. 9 § RF.

DD har i sitt svar till JO hänvisat till olika sätt för en domstol att vägleda parter. Han har beskrivit den utomprocessuella serviceverksamhet som särskilt var i fokus under småmålslagens tid och som numera regleras i förordningen om tiden för tillhandahållande av domar och beslut. Han har vidare återopat domstolens skyldighet enligt ärendelagen att utöva processledning, alltså att genom frågor och påpekanden försöka avhjälpa otydligheter och ofullständigheter i parternas framställningar. Om detta vill jag säga att både den utomprocessuella servicen och processledningen enligt ärendelagen naturligtvis måste hålla sig inom ramen för vad som är tillåtet enligt grundlagsregeln i 1 kap. 9 § RF om saklighet och opartiskhet. Att i ett ärende mellan två parter med motstående intressen ge den hjälp åt den ena parten som DD gav CC i de redovisade e-postmeddelandena går –

oavsett om det är fråga om utomprocessuell service eller processledning – långt utöver vad som kan anses rymmas inom grundlagens krav på saklighet och opartiskhet.

Dessutom gällde DD:s e-postmeddelanden inte ett ärende som handlades vid domstolen. Ärendet var avgjort; avgörandet hade utfallit till CC:s fördel och var överklagat av hennes motpart. När DD skrev sina e-postmeddelanden till CC var det därför inte Kalmar tingsrätt utan Göta hovrätt som handlade ärendet mellan CC och BB. Om det skulle ha behövts någon processledning enligt ärendelagen, var det alltså inte tingsrätten utan hovrätten som skulle utöva den. Och skälen för DD att ge service i ett mål som handlades i en annan domstol måste anses som synnerligen svaga.

Mot denna bakgrund borde det enligt min mening ha varit uppenbart för DD att han handlade i strid med grundlagens regel om saklighet och opartiskhet när han hjälpte CC att skriva en inlägga till hovrätten. Han förtjänar allvarlig kritik.

Vad CC har framfört i ärendet ger inte anledning till några ytterligare åtgärder eller uttalanden från min sida.

Ärendet avslutas.